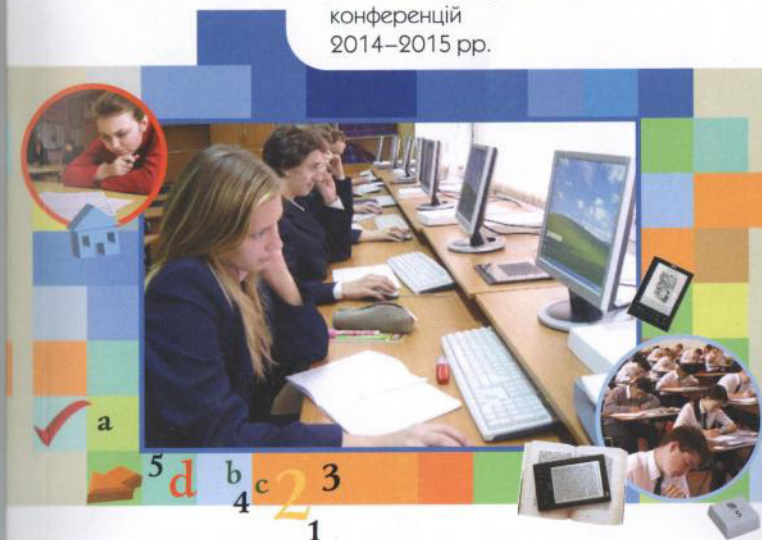

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ СТОЛИЧНОЮ ШКОЛОЮ

Збірник

наукових статей за матеріалами
регіональних науково-практичних
конференцій
2014–2015 рр.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Линьов К.О. Лідерство як інструмент трансформації управління у загальноосвітньому навчальному закладі	3
Давидова Н.О. Зміст правової компетентності керівника навчального закладу в Україні та США	7
Канафоцька Г.П. Сучасна школа в трансформаційному суспільстві та її вплив на формування цінностей підростаючого покоління в контексті відродження духовності нації	12
Логачова С.С. Нормативно-правове забезпечення діяльності із залучення додаткових ресурсів до ЗНЗ	26
Нідзієва В.А. Формування організаційних цінностей педагогічного колективу	31
Пилипченко Н.М. Комунікативна компетентність керівника ЗНЗ як запорука ефективності управлінського процесу	39
Черниш А.П. Створення умов успішного формування та реалізації особистості	44
Шуть В.Я. Розвиток комунікативної компетентності керівників навчального закладу в системі підвищення кваліфікації	52
Василевич Л.Ф. Проблеми реалізації стратегій розвитку шкіл у сучасних умовах та шляхи їх розв'язання	56
Гусев А.І. Медіація у школі: від інновації до повсякденної практики	60

СЕКЦІЙНЕ ЗАСІДАННЯ

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ЗНЗ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Белишева-Кімнатна Л.М. Організація командної роботи колективу навчального закладу	65
Бовсунівська М.А., Бондарчук О.Л. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у реалізації освітніх проектів в умовах інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу	69
Буковська О.І. Побудова інноваційного освітнього середовища (на прикладі ліцею «Престиж» м. Києва)	74
Закомірний І.М. Підготовка вчителів вечірньої школи до здійснення дистанційного навчання	79
Кобижча В.О. Ефективне управління: майстерність чи талант?	88
Ковальова О.М. Впровадження моніторингу освіти в практику приватного навчального закладу	93
Козлова Л.В. Організація семінару-практикуму «Готовність учителів до інноваційного навчання»	97
Кочеткова О.С. Паблік рилейшнз у контексті соціальної відповідальності позашкільного навчального закладу	104
Кроп С.І., Научук О.С. Інноваційні підходи до організації навчально-виховного процесу в умовах креативної освіти ..	109
Кузьміна С.В. Правові аспекти управління дошкільним навчальним закладом	114
Куликовська Т.В. Педагогічний моніторинг у навчально-виховному процесі: проблеми впровадження і перспективи	121
Новік О.В. Підвищення власної ефективності керівника	126
Осадча О.Я. Розбудова інформаційного простору ЗНЗ як стратегія інноваційного розвитку (на прикладі Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка)	131

СТВОРЕННЯ УМОВ УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Черниш Анатолій Петрович,

доцент кафедри державного управління та управління освітою Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

Мрії великих мрійників ніколи не збуваються.
Вони передаються іншим.

Альфред Л. Уайтхед

Автор статті привертає увагу до проблем створення умов успішного становлення та реалізації особистості учня в школі. На його думку, сьогодні відсутня цілісна державна політика з питань виховання особистості як в школі, так і в сім'ї та суспільстві. Передавання всіх функцій виховання школярів сім'ї себе не виправдала. Батьки, зайняті проблемами пошуку роботи, не мають змоги належним чином здійснювати комплекс заходів щодо успішного розвитку особистості дитини. У свою чергу, школа понизила змістову роботу щодо виховання та розвитку учня. Тому автор, аналізуючи сучасний стан виховного та розвивального процесу особистості, наводить низку певних заходів щодо покращення цієї діяльності.

Ключові слова: умови розвитку особистості, форми та методи виховання, психофізичні та інтелектуальні здатності особистості, психологічні тести, діагностика та моніторинг кількісно-якісних психофізичних та інтелектуальних змін особистості, соціалізація особистості, щоденник спостереження розвитку особистості, педагогічна психологія, ігрові заняття, психологічні тести, тренування інтелекту, фільтрування інформації, формування інформаційних понять, синхронізація інформаційного впливу, управління та розвиток органів сприйняття особистості.

Актуальність. Нинішні виклики часу висувають перед людиною значні вимоги, зокрема особистісні: реакцію мислення, вміння швидко адаптуватися до соціальних, професійних змін; володіти інформаційними технологіями; захист від негативного комунікативного впливу; розуміння соціальних, політичних процесів, які фактично щороку змінюються. Всі ці виклики згубно впливають на психіку та поведінку людини. Значна частина суспільства втрачає орієнтири своєї діяльності та, врешті-решт, свого життя. Такі катаклізми призводять до погіршення здоров'я, порушення закладених

раніше цінностей, зниження стандартів соціальної поведінки, зростання кількості злочинів, у тому числі й серед молоді та, зокрема, молодих дівчат — майбутніх матерів — основи сімейного, а значить і суспільного устрою. Такі виклики потребують радикального перегляду всієї системи виховання та навчання дітей. Потрібно відмовитись від недолугого виконання лише змісту навчання. Виконання навчальних програм в школі є основою її діяльності, її показник. А те що не всі діти сприймають зміст навчальних програм, а певна група потребує значно складнішого, це поки що перебуває поза межами уваги посадовців освіти.

Мета статті. Проаналізувати проблеми, які постають сьогодні перед школою, та, виходячи з результатів аналізу, окреслити задачі, які потрібно негайно вирішувати щодо кардинальних змін у системі навчального процесу школи.

Якщо проаналізувати розвиток суспільства у відомих нам подіях, то можна простежити, які незначні зміни у суспільних відносинах, технологіях діяльності відбувались приблизно до XII–XIII століть. Особливо це стосувалось пересічної людини. Батько, дідусь встигали передати свій життєвий досвід дітям і внукам, які повною мірою користувались ним протягом свого життя, а ті, у свою чергу, — власним нащадкам. Прорив стався зі значною зміною технологій виробництва. Стрімко змінювались економічні, правові й соціальні відносини. Роль освіти як загальної, так і професійної значно зростає. Формувались і набирали обертів професійна освіта та вища школа. Змінювалась і середня освіта, але, на відміну від останніх, не поспішала. Вважалося, що середня освіта — це база життєвої основи особистості. Таким чином почав виникати розрив, який поступово все більше розширювався. Це — розрив технологій сприйняття знань, професійних компетенцій учня школи і студента вищого навчального закладу. Таке ставлення мало негативні наслідки. Випускники школи не могли адекватно адаптуватись до операційності сприйняття знань у професійній школі. Якщо зміст навчальних предметів вищих навчальних закладів, особливо в другій половині XX ст., під тиском нових відкриттів почав досить швидко змінюватись, то зміст навчальних предметів школи майже не змінювався. Проте ці зміни могли б надаштовувати випускника до більш якісного сприйняття навчального матеріалу вишу. На жаль, пізніше це позначилось на якості знань,

умінь, компетенції випускників ВНЗ. Невідповідність навчального змісту предметних програм школи значно понизили вмотивованість учнів до навчання. Зміст, технології, форми та методи навчання застаріли. Створюється враження, що в школі існують два паралельні світи: в одному існують діти в просторі своїх віртуальних відносин ІКТ, а в другому — вчителі зі своїми застарілими навчальними програмами. Чому так сталося? Як це змінити? Чому великі задатки дитини до сприйняття світу вмирають у школі? Психологи відзначають, що інтелектуальні можливості людини на 50 % формуються до 5 років, 80 % — до 10–12 років, 98 % — до 17–18 років. Якщо розглянути систему виховних та дидактичних впливів, то до 5 років вплив здійснюється в сім'ї, при цьому значною мірою — в дитячому садочку, оскільки батьки зайняті своїми дорослими проблемами. У дитсадках педагогічними колективами здійснюється до певної міри можливість задовольнити розвивальні, інтелектуальні потреби дитини. Існують заклади, які досягли в цьому успіху, але їх відсоток незначний. При переході в школу діти часто стикаються з проблемою певної самотності. Учителі не в змозі постійно, щоденно здійснювати педагогічний вплив та спілкування з учнем. Тридцять, а то й більше осіб у класі, — це не педагогічно обгрунтована кількість учнів. З такою кількістю вчитель не в змозі працювати якісно. Опитування поурочно здійснюється лише з 5–6 учнями, а інші 5–6 дають лише однозначні відповіді. Таким чином визначаємо *першу проблему*.

Друга проблема полягає в тому, що до школи приходять учні однакового віку, але з різним ступенем підготовки й розвитку особистості. Натомість ми пропонуємо їм єдину навчальну програму, розраховану за стандартним розвитком дитини шестирічного віку. На практиці потрібно щонайменше три групи дітей, а саме: звичайна, група зі зниженим ступенем розвитку 4–5-річного віку та група дітей з 7–8-річним рівнем розвитку. Під час навчання зміст стандартної програми не сприймається групою дітей зі зниженим рівнем розвитку, при цьому вона є нецікавою і для дітей з підвищеним рівнем. Таким чином ми втрачаємо можливість успішного розвитку особистості для цих двох груп. Одна з яких, за відповідних особистісних педагогічних технологій, перейшла б у стан нормального розвитку, а інша використовувала б свої особливі задатки, а це — *золотий запас* суспільства. Отже, зміст, форми, технології

навчання в сучасній школі не дають можливості індивідуального, ефективного розвитку особистості.

Третя проблема полягає у тому, що зміст навчальних предметів дає можливість отримати знання, необхідні для вступу до вищого навчального закладу, причому будь-якого. На практиці середній процент вступу до ВНЗ становить 30 % всіх випускників шкіл. 70 % випускників на період перебування в стінах школи не отримали відповідних знань, умінь, навичок. Причини різні: лінь, невмотивованість до навчання, несприйняття навчального матеріалу, особливо таких предметів, як математика, фізика, хімія, та не краще і з розумінням історії, літератури, граматики тощо. Що ж тоді вони отримали — нічого. Лише приклади асоціальної та девіантної поведінки. Такі люди зазвичай не працюють успішно в соціальних проектах. У них часто виникають проблеми у побудові сім'ї та вихованні майбутніх дітей. Генетичні задатки особистості недорозвинені. Школа не звертає увагу на особистісні особливості кожного учня. Їм не ставляться індивідуальні завдання розвитку. Зміст навчальних предметів спрямований в основному на розвиток логічного мислення. Права півкуля мозку фактично не стимулюється.

На сьогодні педагогічна наука, методика викладання предметів набули достатнього досвіду передачі знань від учителя до учня. Проте, на жаль, у нас фактично відсутні технології учіння не лише в середній, а й у вищій школі. Вчитель не є єдиним носієм інформації. Технологія передачі інформації нині домінує у змісті програм підготовки вчителів.

Четверта проблема — це перенасиченість інформації, яку містять різні джерела (особливо Інтернет), котрі не завжди формують істину. Тому потрібно розробити алгоритми пошуку інформації, необхідної для власного розвитку, життя, майбутньої діяльності, і яка б лягла в основу життєвої позиції, професіоналізму та компетенції, врешті-решт, успішного життя в соціумі.

П'ята проблема — це концепція навчання та виховання. Вона має підготувати випускника до успішного вступу в доросле життя. Існує низка давно сформованих навчальних предметів, які з кожним роком поповнюються нововідкриті знання. На виході зі школи, через рік, два випускники не пам'ятають ні математичних, ні фізичних, ні хімічних формул, ні літературних героїв, ні історичних дат, ні географічних назв. Звичайно, це певне перебільшення, але

проблема в тому, щоб якось закріпити ці знання. Можливо, потрібно подавати їх від простого до складного, залишаючи кожній із визначених нами груп свій блок знань: простих, предметних чи складних теоретичних. Чому ми не знаємо елементарних речей: як рости, вдосконалювати, наповнювати можливостями якіснішого сприйняття оточуючого світу, мудрістю спілкування, правильного, виходячи з психофізичних та інтелектуальних можливостей нашої особистості, вибору своєї професії, побудови своєї сім'ї, як керувати своїм «єго»? Такі знання відсутні в наших підручниках. Проте ще в XVIII столітті провідні вчені висували теорії освіти, побудовані на певних життєвих принципах:

- як народити, виростити та виховати дитину;
- як правильно вибрати і побудувати свою професійну кар'єру;
- як успішно реалізувати себе в суспільстві;
- як ефективно організувати своє дозвілля.

Вся система змісту навчальних предметів вибудовувалась таким чином, щоб реалізувати виконання даних програм. Звичайно, це не панацея, але дуже хотілося б батькам, щоб їхні діти не витрачали даремно 11–12 років у школі.

Переходячи до другої частини статті, — часткової відповіді або гіпотетичних роздумів щодо окреслених, далеко не всіх, проблем нашої освіти, наведемо вислови великих мислителів.

Я художник життя:

Мій твір — моє життя (Сузукі).

Більшість людей живуть —

Як фізично, так і інтелектуально, і морально —

В дуже обмеженій часині

свого реального життєвого потенціалу.

У всіх нас є такі життєві

Ресурси, про які ми навіть не підозрюємо (Уільям Джеймс).

Отже, щодо першої визначеної нами проблеми. Очевидно потрібно вести облік не оцінок, а психофізичних та інтелектуальних характеристик учня. Для цього необхідно при вступі дитини до першого класу протестувати всі її дані, за якими визначити шляхи кількісно-якісних змін. Вести щоденник цих змін, постійно здійс-

нюючи моніторинг. Учні потрібно пояснити, які зміни його особистості можуть бути здійснені в разі виконання ним певних умов. Такий щоденник змін своєї особистості може вести і сама дитина. Потрібно її до цього привчити. Тоді учень краще зможе керувати цим процесом, спочатку під керівництвом вчителя, а потім самостійно. Обов'язковим є залучення батьків до цього процесу. Для методологічного закріплення цієї роботи в навчальні плани (з першого по останній клас школи) необхідно ввести повноцінний предмет «Людинознавство», зміст якого містив би технології тренувань, інтелекту, емоційної гармонізації, розуміння сутності й місця людини, давав би можливості вимірювати і збільшувати свій інтелект, вишукувати та вдосконалювати свої здібності, формувати в собі лідерські якості, а також співпереживання, людяність, порядність тощо.

Взагалі всі навчальні предмети мають бути спрямовані на людину як центр всього суцього. Навколишнє середовище, соціум, технології, їхня сутність та зміст мають забезпечувати життєдіяльність людини. Таким чином ми гармонізуємо всю сукупність освітньої інформації та понять, які становитимуть основу змісту освіти — освіти для людини.

Щодо другої проблеми, то шкільний навчальний план з 98 % державного стандарту за будь-яких педагогічних інновацій, яких тепер чимало, не вирішує проблеми індивідуалізації навчання учнів. Очевидно потрібно не боятись значно скоротити державний стандарт приблизно до 40–50 %, а решту надати педагогічним колективам для забезпечення індивідуального та диференційованого навчання, що визначається за результатами тестування учнів. Задля збереження звичної та дешевої для нас класно-урочної форми навчання можна сформувати 3 навчальні плани, які б забезпечували отримання знань, умінь, навичок всіма трьома групами учнів: звичайного розвитку, розвитку з певною затримкою сприйняття навчального матеріалу та групи з підвищеною можливістю інтелектуальних операцій. Для цього основні навчальні предмети інтегрувати в 5–6 предметів, спростивши наукові визначення змісту предмета, які б містили основне навантаження державного стандарту. Така програма буде зрозуміла для групи з певною затримкою і має бути цікавою для звичайної та інтелектуальної груп. У подальшому клас розділяється на 2 групи й педагогічному колективу виділяється

50 % навчального часу для продовження навчального процесу в інших програмах, одна з яких за своїм змістом готує учнів до майбутніх прикладних професій, а інша — до інтелектуальної діяльності. Програми побудовані закінченими семестровими блоками, для того щоб учні мали можливість переходу з однієї групи в іншу.

Провівши таку реорганізацію структури і змісту навчально-виховного процесу, ми вирішимо і *третю проблему* — успішного вдосконалення і реорганізації учнем своїх природних задатків. Для цього потрібно створити комплексну систему індивідуального навчання, в яку входять системи дистанційного, модульно-групового навчання та навчання за індивідуальними програмами. Для здешевлення цієї програми потрібно вдосконалити систему освітніх платних послуг, розширивши її спектр, даючи щороку батькам і учням можливість вибору індивідуалізації розвитку особистості.

Важливість *четвертої проблеми* очевидна — це інформаційне перенасичення, інформаційна невідповідність змісту та дезінформація. На сьогодні програми багатьох політичних партій, громадських організацій, а також соціальні програми, що справляють видимість якісної інформаційної продукції, насправді не відповідають змісту. Те саме стосується і реклами. Вчитель перестав бути основним носієм інформації та суб'єктом впливу на учнівський інформаційний контент. Він має суб'єктно-об'єктні стосунки з учнями. Одним із головних завдань вчителя — навчити учнів робити добір потрібної інформації, складати з неї певну сукупність знань та понять. Набір основних понять, що стосується життя людини, її комунікації, діяльності, перебування в соціумі, мають бути закладені з перших класів школи, поступово зростаючи як змістовно, так кількісно. Далі цю роботу учні повинні продовжити самостійно протягом всього життя.

Як відомо, за час історії розвитку людства кількість життєвих понять не дуже зросла, натомість інформаційний потік розширився до безмежності. Людина, володіючи основними поняттями, здобутими під час навчання, здатна зрозуміти, яку інформацію можна брати із загального потоку і вкладати у відомі їй поняття.

П'ята проблема полягає у створенні іншої концепції побудови змісту навчальних предметів, навчальних планів та всієї системи навчально-виховного процесу. Для цього потрібно визначити ос-

новні цінності, проблеми та вектор розвитку суспільства й проблеми в ньому. Цілком очевидно, що на першому місці в цьому переліку розташується людина з її моральними та духовними цінностями, професійними можливостями реалізації своїх устремлінь. На другому — Земля як наш дім, як живий організм, з яким треба рахуватися і зберігати, а не руйнувати. Третє місце посідає соціум, його діяльність з вектором розвитку чи вектором знищення.

Література

1. Глобалізація [Електронний ресурс] // Вікіпедія. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Глобалізація>
2. Оуэн Х. Призвание — лидер. Полное руководство по эффективному лидерству / Х. Оуэн, В. Хлджсон, Н. Газзард. — Днепропетровск: Белонс Бизнес Бунс, 2005. — 342 с.
3. Радкевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування / Я. Радкевич-Винницький. — К.: Т-во «Знання», 2008. — 264 с.
4. Почепцов Г.Г. Коммуникации / Г.Г. Почепцов. — М.: Рефл-бук; К.: Ваклер. — 2005. — 584 с.
5. Навчання у початковій школі як цілісний творчий процес: теорія і практика / за ред. В.І. Бондоре; упоряд. О.Я. Митник. — К.: Початкова школа, 2001. — 325 с.
6. Митник О.Я. Теоретико-методологічні засади побудови навчання у ЗНЗ як цілісного творчого процесу / О.Я. Митник // Рідна школа. — 2012. — № 10. — С. 41–44.
7. Шорма Робин. Монах, который продал свой «Феррари»: история об исполнении желаний и постижении судьбы / Шорма Робин; перев. с англ. — М.: ООО Издательство «София», 2007. — 224 с.
8. Черниш А.П. Освітні шляхи розвитку / Акмеологія — наука XXI століття: матер. IV Міжнародної науково-практичної конференції.